

El vincle dels vincles

Albert Sáez

Una societat civilitzada ha d'aspirar que la política esdevingui el vincle dels vincles, és a dir, el procés racional a través del qual s'estableixen les prioritats considerades d'interès general a partir del debat entre propostes d'actuació limitades per la defensa d'interessos particulars, siguin territorials o sectorials. Els partits democràtics són els encarregats de vertebrar els consensos entorn dels problemes que reclamen més atenció de les administracions públiques com a expressió de la voluntat col·lectiva, això vol dir més lleis o més diners. En la nostra època, les institucions polítiques estan assetjades per tres fenòmens, un d'intern i dos d'externs: la corrupció associada al seu finançament, el risc d'esdevenir simples lobbies de pressió i la temptació de convertir-se en organitzacions no governamentals.

Una de les principals fonts de desprestigi de la política en els últims anys ha estat el finançament irregular dels partits ofegats per les despeses electorals. Ho hem tornat a veure en el llastimós final de mandat de Bill Clinton, quan hi ha la sospita que ha indultat, de pressa i corrents, diverses persones que havien contribuït a la campanya de la seva esposa, Hillary, elegida senadora per l'estat de Nova York. A casa nostra, el Parlament de Catalunya acaba d'impulsar un acord de limitació i transparència dels pressupostos dels partits. És un problema greu perquè genera força descrèdit entre els electors en la mesura que estén la sospita que hi ha moltes decisions dels polítics que no es prenen en funció de l'interès general sinó en defensa dels obscurs interessos particulars de les empreses o institucions que financen les seves caríssimes campanyes electorals o els proporcionen projecció pública. Però, a més, aquesta forma de corrupció allunya molta gent de bona voluntat de la militància política i del compromís cívic. La corrupció ha estat defensada per alguns com un peatge inevitable en l'acció política, però, de fet, ha estat una de les causes de la crisi de la política. Hem vist, però, que de moment la corrupció ha embrutat carreres polítiques de gran prestigi com les de Helmut Kolh, Felipe González o François Mitterrand.

Estretament associat a la corrupció per problemes de finançament, apareix el segon gran desafiament de la política contemporània, com és el d'esdevenir simplement una mena d'instrument al servei de lobbies sectorials molt poderosos econòmicament. Aquesta temptació, val a dir-ho, és anterior i posterior a la corrupció. Als països occidentals hom dona per descomptat que cap partit pot governar en contra dels interessos de la gran banca o dels grans clubs de futbol. Dos exemples ben diversos de la importància que donen avui els polítics a no prendre decisions en contra d'aquelles institucions que tenen una gran capacitat d'influir en l'opinió pública o en la marxa general del país. El concepte de societat civil va néixer per defensar-nos del poder omnívor dels estats, però a l'inici del segle XXI ens trobem que hi ha empreses i organitzacions supraestats que tenen més poder que la majoria dels estats. L'Estat, màxima institució política, s'erigeix aleshores –o s'hauria d'erigir– com el garant dels interessos generals per sobre dels interessos de determinats grups influents. Quan els partits cedeixin davant les pressions dels lobbies deixen de ser un vincle de vincles per esdevenir una corretja de transmissió dels interessos particulars perquè passin a ser els de l'Estat tot donant una falsa aparença de ser generals. La política esdevé vincle de vincles quan actua com a àrbitre i no pas com a part en el joc conflictiu d'interessos en què s'han convertit les societats complexes occidentals.

Una de les formes per deslligar-se de les cadenes dels grups de pressió que han trobat els partits polítics ha estat adoptar formes organitzatives pròpies de les ONG. Es rebutgen amb aquest propòsit les estructures orgàniques que siguin cares de mantenir i s'opta per crear partits polítics com a simple suma amb finalitats electorals de plataformes sectorials o territorials organitzades per associar els afectats per algun tema o projecte. Les ONG són una alenada d'aire fresc per revitalitzar les societats democràtiques. Però, precisament la clau de la seva especificitat i de la riquesa que aporten és que són una forma de compromís cívic que no persegueix la conquesta del poder sinó que aspiren a condicionar-lo per defensar determinats interessos particulars legítims. El problema no és la proliferació d'ONG sinó la seva transformació en vincle polític. Hi surten perdent tant la societat civil com el mateix estat democràtic. No es pot governar amb mentalitat d'ONG i, per tant, no es pot concórrer al mercat dels vots amb aquesta divisa que no serveix per governar. Les ONG han de ser ONG i els partits han de ser partits amb voluntat i capacitat de definir els interessos generals únicament en funció de la seva capacitat de crear consensos, de ser vincle de vincles.

La crisi de la política és una crisi derivada de la desconfiança però també de la pèrdua del sentit primigeni en el naixement dels partits. Com ha assenyalat el professor Ferran Sáez, correm el perill de transformar els règims democràtics en règims demoscòpics a conseqüència del desprestigi de la política i de la proliferació de lobbies i ONG que volen usurpar el paper dels partits en unes societats on la política es pensa que pot ser només mediàtica. D'aquí neixen uns governs obsessionats per les enquestes i pels diaris que deixen en segon terme els ciutadans.

I d'aquí neix la precarietat d'una política que ja no és vincle de vincles sinó escenari d'una conversa autista de polítics i periodistes que s'allunyen dels ciutadans condemnats a actuar únicament com a consumidors i votants. I això no seria important si no fos perquè aquesta despolitització de la política és a la base de l'èxit dels nous populismes com Gil y Gil o Haider, que creixen únicament perquè parlen de manera que la gent els entén, encara que només diguin fal·làcies. Recuperar la política com a vincle de vincles només depèn de nosaltres mateixos. No ho oblidem.